

แนวคิดทางเศรษฐกิจการเมืองไทยเพื่อทางเลือกในการพัฒนา

นางสาว อังคณา สารานนท์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-634-901-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 17391313

THAI POLITICAL ECONOMY THOUGHTS ON ALTERNATIVE DEVELOPMENT

Miss Aungkana Sathanon

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics**

Department of Economics

Graduate School

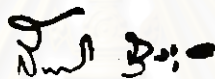
Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-634-901-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวคิดทางเศรษฐกิจการเมืองไทยเพื่อทางเลือกในการพัฒนา
โดย นางสาว ชังคณา สารานนท์
ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุงสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. จิตทิพย์ นาลสุภา)

ประธานกรรมการ

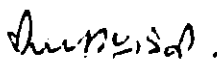
(รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นงศ์ เพ็ชรประเสริฐ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ)

กรรมการ

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

อังกฤษ สาขานนท์ : แนวคิดทางเศรษฐกิจการเมืองไทยเพื่อทางเลือกในการพัฒนา (THAI POLITICAL ECONOMY THOUGHTS ON ALTERNATIVE DEVELOPMENT) อ.ที่ปรึกษา :
รศ.ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 146 หน้า, ISBN 974-634-901-5

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแก่นความคิดและแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง อันเป็นทางเลือกในการพัฒนาอีกกระแสหนึ่งในสังคมไทย โดยศึกษาจากแนวคิดของนักคิดในกลุ่ม 3 ท่าน รวบรวมมาสังเคราะห์เพื่อหาจุดเด่นและขีดจำกัด พร้อมทั้งประเมินความเป็นไปได้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สำหรับค้นหาแนวทางในการพัฒนาสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดของนักคิดทั้งสามให้ทางเลือกในการพัฒนาสังคมไทยในทิศทางเดียวกันคือ การที่เริ่มจากคนหรือสมาชิกในสังคม โดยเน้นไปยังกลุ่มชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งทั้งสามเชื่อว่า เป็นฐานกำลังสำคัญในการพัฒนาต่อไปได้ นักคิดทั้งสามมีทัศนะที่ต่างกันบางประการในการมองชุมชนท้องถิ่นของไทย

อาจารย์ฉัตรทิพย์ให้คำอธิบายหลังของชุมชนไทยโดยเน้นไปในเรื่องวัฒนธรรมชุมชนเป็นอุดมการณ์หลัก อาจารย์เสนห์ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและศักยภาพของชาวบ้านในการพัฒนาตนเองและชุมชนของตน พร้อมทั้งเชื่อมโยงไปสู่เรื่องการเรียกร้องสิทธิในการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และอาจารย์หมอประเวศ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายใต้พื้นฐานความเชื่อในพุทธศาสนา และการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญกับระบบและโครงสร้างไปพร้อมกับการพัฒนาตัวบุคคล

แนวคิดทั้งสามมีความเหมือนและแตกต่างกันในรายละเอียด แต่เป็นแนวคิดที่มีคุณค่ามากสำหรับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต ซึ่งควรมีการนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิสิต อดิศา สาธิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

** C760033 MAJOR ECONOMICS
 KEY WORD: : POLITICAL ECONOMY / THOUGHTS / ALTERNATIVE
 AUNGKANA SATHANON : THAI POLITICAL ECONOMY THOUGHTS ON
 ALTERNATIVE DEVELOPMENT. THESIS ADVISER : ASSO. PROF. KANOKSAK
 KAEWTHEP, Ph.D. 146 pp. ISBN 974-634-901-5

The objective of this research is to study the fundamental thought and approach of rural self-reliance, a new alternative development of Thai society. This research is developed from the thoughts of three Thai scholars which are synthesized to explore their strong and weak points. Furthermore, this research assesses the practicability of this new approach of alternative development.

The result of this research shows that the three scholars have the same approach of alternative development, e.g. people from or members of rural communities are expected to represent a major source of development forces. However, the three scholars have some different viewpoints over the rural communities of Thailand.

Chatthip elaborates the development forces in the local communities of Thailand by emphasizing the community culture. Whereas, Saneh concentrates on local villagers' wisdom and power to better themselves and their own communities by relating to their assertion of natural resources management and conservation. Accordingly, Dr. Praves focuses on the development which clings to Buddhism and is based on its system and structure, including individuals.

The compatible viewpoints of these three scholars are highly valuable for the future development of Thai society. Therefore, this field of knowledge should be synthesized and developed as a basis for some practical applications.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... ๒๗๒๓๕๓๓๓

ลายมือชื่อนิสิต..... อภิชาติ สารานนท์

สาขาวิชา..... -

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... อภิชาติ

ปีการศึกษา..... 2539

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำเร็จลุล่วงได้โดยความเอาใจใส่ กำลังใจ และความช่วยเหลือจากบุคคลที่ผู้เขียนเคารพรักหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาตลอดเวลา ยืนยันค่าของท่านในการอ่าน แนะนำ และตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาตลอดด้วยความอดทน ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ นากฤภา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำในการอ่านและเขียนด้วยความเอาใจใส่ ที่สำคัญท่านมิได้จำกัดหน้าที่ของท่านไว้เพียงการเป็นประธานกรรมการเท่านั้น อาจารย์ชัยสิทธิ์เป็นบุคคลสำคัญยิ่งที่คอยให้กำลังใจในยามที่ผู้เขียนประสบกับความเสียใจครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต กำลังใจที่ท่านอาจารย์ได้ มอบให้นี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสิ้นลงได้ในที่สุด ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง

บุคคลสำคัญอีกสองท่านที่ทำงานวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสิ้นลงโดยสมบูรณ์ได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และรองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ อาจารย์กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้เกียรติมาเป็นผู้แนะนำ เพิ่มเติม และแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความตั้งใจยิ่ง นอกจากนี้ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากท่านอาจารย์หมอบรรณ กระจ่าง และท่านอาจารย์เสน่ห์ จามริก ซึ่งให้คำตอบที่กระจ่างชัดในการให้สัมภาษณ์ทุกครั้ง ทำให้ผู้เขียนมีความเข้าใจในแนวคิดของท่านมากขึ้น

ขอขอบพระคุณ คุณณฤมล นพรัตน์ จากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ที่กรุณาเป็นธุระจัดการเรื่องการนัดสัมภาษณ์อาจารย์เสน่ห์ทุกครั้งด้วยความเอาใจใส่ ขอขอบคุณที่ทุกระฐฐศาสตร์การเมืองทุกคน สำหรับความช่วยเหลือและคำแนะนำที่มีให้อย่างสม่ำเสมอ ขอขอบคุณที่และเพื่อนร่วมรุ่นทั้งหมดที่ทำให้การศึกษาต่อที่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งกว่าเพียงการสำเร็จการศึกษาชั้นหนึ่งเท่านั้น ขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับ คุณสุรัฐ เนียมกลาง พี่ชายที่อยู่ดูแลและคอยเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนเสมอมา คุณพิชญ์ จรินทร์พิทยพิทักษ์และครอบครัวจรินทร์พิทยพิทักษ์ทุกท่านที่ให้กำลังใจและความอบอุ่นเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวที่สองของผู้เขียน ตลอดจนขอขอบคุณคุณวิรัชชัย วงศ์ธนาสุนทร คุณชัยยศ จิรพฤกษ์ภิญโญ และคุณปัทมวรรณ เนตรทุกคณะ พี่ผู้ร่วมคิดและให้คำแนะนำในการเรียนและการเขียนวิทยานิพนธ์ด้วยความเป็นห่วงเป็นใย ขอขอบคุณคุณปณิศา พงษ์พานิช คุณกนกวรรณ บุชชนกแก้ว คุณธัญกานต์ จินตามณี และคุณจันทนา สุธรรมจรรยาที่มอบมิตรภาพและความปรารถนาดีมายังผู้เขียน เราจะเก็บรักษาความรู้สึกที่ดีนี้ไว้ตลอดไป

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนมั่นใจว่าจะไม่มีความสำเร็จใดๆเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้เขียนไม่ได้รับความรักและความอบอุ่นที่ทุกคนในครอบครัวมอบให้เสมอมา เหนือสิ่งอื่นใด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย ถ้าปราศจากความรักและการเสียสละของคุณพ่อกัทร สาธานนท์ บุคคลอันเป็นความภูมิใจทั้งหมดของผู้เขียน ซึ่งได้จากไปพร้อมกับความอาลัยรักยิ่ง คุณประโยชน์ใดๆที่มีอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบให้เป็นสิทธิขาดของคุณพ่อที่เคารพรักแต่เพียงผู้เดียว ขณะเดียวกัน ความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้น ผู้เขียนขอน้อมรับไว้ในความรับผิดชอบด้วยความเต็มใจ

อังคณา สาธานนท์

กันยายน 2539

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	22
1.3ขอบเขตการศึกษา.....	22
1.4วิธีการศึกษา.....	23
1.5งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
1.6ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	24
บทที่ 2 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน : รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา	
2.1พื้นฐานทางความคิด.....	25
2.2พัฒนาการทางความคิดและการศึกษาวิจัย.....	34
2.3แนวคิดเพื่อทางเลือกในการพัฒนา : แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	36
2.3.1กลุ่มแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย.....	36
2.3.2การศึกษาเรื่องเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต : จุดเปลี่ยนสู่ความสนใจเรื่องวัฒนธรรมชุมชนของอาจารย์ฉัตรทิพย์.....	39
2.3.2กรอบความคิดทางทฤษฎี.....	41
2.3.3แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน:ทางเลือกในการพัฒนา.....	47

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร :	
ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก	
3.1 พื้นฐานทางความคิด:ชีวิตและงาน.....	60
3.2 พัฒนาการทางความคิด.....	69
3.3 สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา : จุดเริ่มต้นสู่ความเข้าใจในชนบทอย่างแท้จริง..	77
3.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.....	80
บทที่ 4 แนวคิดทางพุทธศาสนาเพื่อชุมชนและสังคม : ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี	
4.1 พื้นฐานทางความคิด : ชีวิตและงาน.....	92
4.2 พัฒนาการและจุดเปลี่ยนทางความคิด.....	101
4.3 แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อชุมชนและสังคม.....	108
บทที่ 5 การประเมินแนวคิดโดยเปรียบเทียบ.....	119
บทที่ 6 บทสรุป.....	135
รายการอ้างอิง	138
ประวัติผู้เขียน.....	146

สถาบันวิจัยบวร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย